

Παιδιά με αναπτυξιακή διαταραχή της κίνησης στο σχολικό περιβάλλον :
«Θύματα» ενός ιδιότυπου ρατσισμού!
Δρ. Θωμάς Κουρτέσης, Αναπληρωτής Καθηγητής, Δ.Π.Θ.-Τ.Ε.Φ.Α.Α.
Ε.Α.Φ.Α.

Δυστυχώς ή ευτυχώς, τα τελευταία χρόνια, το μαθησιακό περιβάλλον είναι συνυφασμένο με την καθημερινή φυσική δραστηριότητα. Συνεπώς, η κινητική ικανότητα του παιδιού, προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό την ατομική του/της συμμετοχή είτε στις σχολικές είτε στις ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τον «στιγματισμό» και κατά συνέπεια τον αποκλεισμό των «αδέξιων» και χωρίς την απαιτούμενη κινητική συναρμογή παιδιών, από ένα μεγάλο κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η κινητική αδεξιότητα έχει εδώ και πολλά χρόνια αναγνωριστεί ως μία από ποιο συχνές διαταραχές της παιδικής ηλικίας. Το 1994 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αναγνώρισε την κινητική αδεξιότητα ως ξεχωριστή διαταραχή με τον όρο «Αναπτυξιακή διαταραχή του Κινητικού Συντονισμού». Ο συγκεκριμένος όρος αναφέρεται στα παιδιά τα οποία χωρίς κάποια γνωστή παθολογική νοητική, ή νευροανατομική αιτία αποτυγχάνουν να κατακτήσουν τις βασικές για την καθημερινή τους λειτουργία κινητικές δεξιότητες. Στο συγκεκριμένο άρθρο όμως θα γίνει μία σύντομη αναφορά στις κοινωνικο-συναισθηματικές προεκτάσεις, οι οποίες τις περισσότερες φορές αποδεικνύονται πιο σοβαρές από τις ίδιες τις κινητικές δυσκολίες εγκλωβίζοντας το παιδί σε ένα φαύλο κύκλο ενός ιδιότυπου ρατσισμού.

Είναι πλατιά αποδεκτό ότι πολλά και πολλές φορές σοβαρά συναισθηματικά και κοινωνικά προβλήματα συνδέονται με την χαμηλές και τις μέτριες κινητικές δυνατότητες στην παιδική ηλικία. Μία σοβαρή αιτία για αυτό είναι σίγουρα η έλλειψη για πολλά χρόνια, ενημέρωσης και πληροφόρησης εκπαιδευτικών και γονέων σχετικά με τη σοβαρότητα και τις συνέπειες της κατάστασης. Εξ' αιτίας αυτού, πολλά παιδιά με χαμηλές ή και μέτριες κινητικές δυνατότητες συχνά χαρακτηρίζονται-στιγματίζονται από τους εκπαιδευτικούς σαν οκνηρά, άτακτα ή ακόμη και νοητικά υστερημένα. Ακόμη και σαν μεμονωμένο γεγονός ή παραπάνω κατάσταση είναι ικανή να διαταράξει σοβαρά τον ψυχικό και κοινωνικό κόσμο ενός παιδιού με χαμηλές κινητικές δυνατότητες. Δυστυχώς όμως, αφού η κίνηση είναι εύκολα παρατηρήσιμη αλλά και ταυτόχρονα περίπλοκη, η κινητική επιδεξιότητα παρουσιάζει μία μεγάλη ποικιλία από ψυχο-κοινωνικές διαστάσεις. Η θετική σχέση που υπάρχει μεταξύ κινητικής επιδεξιότητας και επιθυμητών κοινωνικών χαρακτηριστικών, όπως είναι η κοινωνική αποδοχή και η κοινωνική καταξίωση και θέση, έχει τονιστεί κατ' επανάληψη. Συνεπώς, τα πιο επιδέξια παιδιά προσαρμόζονται καλύτερα ατομικά και κοινωνικά, τη στιγμή που οι δυσκολίες στην κίνηση εμποδίζουν τη συμμετοχή σε ομαδικές κινητικές δραστηριότητες και οδηγούν σε μία μη φυσιολογική κινητική ανάπτυξη. Έτσι δημιουργείται ένας αδιαπέραστος «φαύλος κύκλος» που χαρακτηρίζει την ανάπτυξη των παιδιών με κινητικές δυσκολίες. Η φτωχή κινητική ικανότητα οδηγεί σε χαμηλή καταξίωση και γόητρο μεταξύ των συνομηλίκων και οδηγεί στον εξοστρακισμό από τα ομαδικά παιχνίδια. Επιπρόσθετα, και αφού τα αδέξια παιδιά δυσκολεύονται να κρύψουν τις δυσκολίες τους και πολύ συχνά γίνονται εύκολος στόχος για πειράγματα και χλευασμό. Η κατάσταση αυτή, οδηγεί στην αποφυγή των κινητικών δραστηριοτήτων και των ομαδικών εκδηλώσεων, επειδή συνδέονται με αισθήματα αποτυχίας. Σαν αποτέλεσμα, τα ήδη υπάρχοντα κινητικά προβλήματα γίνονται ακόμη πιο εμφανή και σοβαρά. Ακόμη και βασικές δεξιότητες απαραίτητες για την κινητική ανάπτυξη πολλές φορές δεν αναπτύσσονται. Ο «φαύλος κύκλος» εμποδίζει το παιδί με

κινητικές δυσκολίες να κάνει φίλους και τελικά οδηγεί στην κοινωνική απομόνωση και σε σοβαρά συναισθήματα ανικανότητας και κατωτερότητας

Πολλά από τα συναισθηματικά και κοινωνικά προβλήματα προέρχονται πολλές φορές από τη στάση των ίδιων των γονέων απέναντι στην αδυναμία του παιδιού στις καθημερινές δραστηριότητες όπως το δείπνο ή τη δουλειά του σχολείου. Πολλές φορές οι γονείς δημιουργούν ένα δυσάρεστο περιβάλλον παρακινούμενοι από τις φιλοδοξίες και τις προσδοκίες τους. Υπεύθυνη για αυτό μπορεί να είναι η κοινωνική τάξη της οικογένειας ή πολλοί άλλοι παράγοντες, όπως το γεγονός ότι ο ένας από τους γονείς υπήρξε καλός στο αθλητισμό. Αυτή η κατάσταση σίγουρα δημιουργεί τα πρώτα συναισθήματα απογοήτευσης στο παιδί.

Τα συναισθηματικά προβλήματα φαίνεται να μεγαλώνουν υπερβολικά κατά τη διάρκεια των σχολικών χρόνων. Πολύ συχνά αυτά τα παιδιά προκαλούν εχθρικά συναισθήματα όταν κατά λάθος σπρώχνουν τους συμμαθητές τους προσπαθώντας να φτάσουν από το ένα μέρος στο άλλο. Έτσι, χαμηλότερη αυτοεκτίμηση, έλλειψη αυτοπεποίθησης, απογοήτευση και δυστυχία αποτελούν τα χαρακτηριστικά του ψυχικού κόσμου του παιδιού. Το γεγονός πως η κινητική επιδεξιότητα επηρεάζει σημαντικά την αυτοεκτίμηση αποδείχθηκαν από έρευνες που αποκάλυψαν πως παιδιά με κινητικές δυσκολίες είχαν χαμηλότερη αυτοεκτίμηση και καταξίωση από παιδιά χωρίς προβλήματα. Σαν συνέπεια των παραπάνω προκύπτουν και άλλα προβλήματα συμπεριφοράς. Έχει αναφερθεί πως ανάμεσα στα παιδιά με κινητικές δυσκολίες, η μη ρεαλιστική τάση να θέτουν υψηλότερους στόχους από αυτούς που μπορούν να πετύχουν, είναι κάτι πολύ συνηθισμένο. Μια άλλη συνηθισμένη συμπεριφορά, αποτελεί η τάση να μη δέχονται την ευθύνη για τις επιτυχίες ή τις αποτυχίες τους και να θεωρούν άλλους παράγοντες υπεύθυνους. Επίσης, έχει αναφερθεί πως παιδιά με κινητικές δυσκολίες συχνά αποδίδουν τα αποτελέσματα των ενεργειών τους στις επιδράσεις παραγόντων ανεξάρτητων από αυτά, ανεξάρτητα εάν αυτό αληθεύει ή όχι. Οι παραπάνω συμπεριφορές και η αδυναμία των παιδιών με κινητικές δυσκολίες να αποδώσουν κινητικά με αποδεκτή επιδεξιότητα, κάνει την αποτυχία καθημερινή ρουτίνα για αυτά τα παιδιά.

Φαίνεται λοιπόν ξεκάθαρα πως τα παιδιά με χαμηλές ή και μέτριες κινητικές δυνατότητες αντιμετωπίζουν ένα ιδιότυπο περιβάλλον ρατσισμού και στιγματισμού που διαμορφώνεται από συμμαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς. Ένα σημαντικό ερώτημα είναι εάν οι κινητικές αδυναμίες είναι μια κατάσταση από την οποία τα παιδιά μπορούν να ξεπεράσουν χωρίς βοήθεια, με το πέρασμα του χρόνου. Οι σχετικές έρευνες όχι μόνο επιβεβαίωσαν ότι η χωρίς βοήθεια αποκατάσταση είναι μακριά από το σύνθημα, αλλά επίσης έδειξαν ότι από τα παιδιά που έχουν την τύχη να ξεπεράσουν το πρόβλημα, τα πραγματικά τυχερά είναι αυτά που ξεπερνούν το πρόβλημα νωρίς και καταφέρνουν να καλύψουν τις ακαδημαϊκές και κοινωνικές τους αδυναμίες. Αντίθετα, για τα παιδιά που αργούν να ξεπεράσουν τα κινητικά τους προβλήματα, η πρόγνωση δεν είναι τόσο αισιόδοξη.

Λίγες πρακτικές οδηγίες

Οι κινητικές δυσκολίες κάνουν τα «αδέξια» παιδιά να ξεχωρίζουν και να στιγματίζονται-απομονώνονται, με σοβαρές επιπτώσεις στην συναισθηματική και κοινωνική τους ανάπτυξη αλλά και στην εκπαιδευτική τους πρόοδο. Έτσι, για πολλά από αυτά τα παιδιά, η έγκαιρη ανίχνευση και συνεπώς η έγκαιρη αντιμετώπιση, ίσως είναι η μόνη ελπίδα ανατροπής των συνεπειών των κινητικών προβλημάτων. Το θέμα της αναγκαιότητας για έγκαιρη ανίχνευση των κινητικών δυσκολιών έχει τονισθεί από πολλούς επιστήμονες. Η έγκαιρη διάγνωση δεν οδηγεί μόνο στην έγκαιρη

εφαρμογή ενός προγράμματος αντιμετώπισης αλλά προλαβαίνει επίσης πολλά από κινητικά, φυσιολογικά και συναισθηματικά προβλήματα που προκύπτουν σαν συνέπειες καθώς το παιδί μεγαλώνει σε ηλικία.

Ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζονται οι γονείς και το παιδί και ενημερώνονται για την κατάσταση είναι επίσης σημαντικό θέμα. Μία ειλικρινής και με κατανόηση συζήτηση με τους γονείς και εάν είναι δυνατό και με το παιδί, μπορεί να τους βοηθήσει να κατανοήσουν την φύση του προβλήματος και το τι πρέπει να κάνουν για να βελτιώσουν την κατάσταση. Θα πρέπει να ξεκαθαρισθεί πως η διαδικασία αντιμετώπισης θα είναι μακρά και απαιτεί υπομονή. Συνεπώς, η επιμονή είναι σημαντικός παράγοντας.

Προδιαγραφές και κριτήρια που θα πρέπει να διέπουν κάθε πρόγραμμα αντιμετώπισης, έχουν κατά καιρούς περιγραφεί από πολλούς επιστήμονες. Έχει άλλωστε τονιστεί πως το να επικεντρώσει κανείς την προσοχή του/της σε ένα παιδί και να κάνει κάτι για το πρόβλημά του/της, είναι πιο σημαντικό από το τι και το πως αυτό γίνεται. Η εξασφάλιση ενός πλούσιου και γεμάτο παρακίνηση περιβάλλον για το παιδί, έχει μεγαλύτερη αξία από μία αφύσικη ατμόσφαιρα, η οποία περιορίζει τη φαντασία του παιδιού και το οδηγεί σε μια δυσαρέσκεια απέναντι στους δασκάλους και στο σχολείο. Επίσης, ο τύπος ενός προγράμματος αντιμετώπισης θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις διαφορετικές ανάγκες του κάθε παιδιού. Το ζητούμενο λοιπόν είναι, εάν ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα βοηθά ή όχι ένα συγκεκριμένο παιδί και όχι εάν η μέθοδος της διορθωτικής διδασκαλίας γενικότερα είναι αποτελεσματική ή όχι.

Η Φυσική Αγωγή, ασφαλώς, είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες σε ένα πρόγραμμα αντιμετώπισης για παιδιά με κινητικές δυσκολίες. Η μέθοδος της μερικής εξάσκησης ή η μέθοδος της ανάλυσης της δεξιότητας, φαίνεται να είναι οι πιο κατάλληλες μέθοδοι διδασκαλίας δεξιοτήτων σε παιδιά με κινητικές δυσκολίες. Παρ' όλα αυτά, όποια μέθοδο και εάν διαλέξει κανείς για να διδάξει, υπάρχουν πάντα κάποιες πρακτικές συμβουλές που ο/η καθηγητής/τρια Φυσικής Αγωγής θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του/της:

- Όλα τα παιδιά θα πρέπει να έχουν το αίσθημα της επιτυχία από τις πρώτες ακόμη προσπάθειες. Για αυτόν το λόγο οι πρώτες προσπάθειες ή δεξιότητες θα πρέπει να είναι ευκολότερες.
- Εφαρμογή δραστηριοτήτων με πολλά επίπεδα επιτυχίας, παρά το αυστηρό «περνάς-κόβεςαι» κριτήριο.
- Εφαρμογή παιγνιδιών που δεν υπάρχει αποκλεισμός κανενός.
- Η αύξηση της δυσκολίας μιας δεξιότητας θα πρέπει να γίνεται με μικρά βήματα, για να αποφεύγεται η αποτυχία.
- Η εξάσκηση θα πρέπει να ξεκινά με απλές δεξιότητες και να συνεχίζεται με πιο δύσκολες.
- Η εξάσκηση θα πρέπει να στοχεύει στις συγκεκριμένες περιοχές του προβλήματος.
- Οι δεξιότητες θα πρέπει να εκτελούνται σε διαφορετικές καταστάσεις, με διαφορετικές ταχύτητες και άλλες παραμέτρους, έτσι ώστε και η παρακίνηση θα είναι μεγαλύτερη και το παιδί θα μάθει να εκτελεί τη δεξιότητα κάτω από διαφορετικές συνθήκες.
- Δραστηριότητες χωρίς άγχος και μεγάλα διαλείμματα μετά από κοπιαστική άσκηση είναι επίσης σημαντικές.
- Τέλος, είναι καλό να παρέχεται στο παιδί η ελευθερία να διαλέγει από μόνο του τις δραστηριότητες που προτιμά και νομίζει ότι χρειάζεται.

Κουρτέσης, Θ. (2009, Σεπ.-Νοε.). Παιδιά με αναπτυξιακή διαταραχή της κίνησης στο σχολικό περιβάλλον: «Θύματα» ενός ιδιότυπου ρατσισμού! Οκ.Πε., 36, 16-17